

Ч Ц С О Ъ Ц Ч Ц Ъ Ф

Высочайше утвержденное 12 Юня 1903 г. положеніе Комитета Министровъ о сосредоточеніи управленія имущества армяно-григоріанской церкви въ Россіи въ вѣдѣніи правительственныхъ учреждений и о подлежащихъ передачѣ въ вѣдѣніе Министерства Народнаго Просвѣщенія средствахъ и имуществахъ означенной церкви, коими обезпечивалось существованіе армяно-григоріанскихъ церковныхъ училищъ.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, по положенію Комитета Министровъ, въ 12 день Юня 1903 г. Высочайше повелѣть соизволилъ:

I. Передачу имущества армяно-григоріанской церкви въ вѣдѣніе и управленіе подлежащихъ Министерствъ осуществить на слѣдующихъ основаніяхъ:

1) Всѣ принадлежащія армяно-григоріанскимъ церквамъ, монастырямъ, духовнымъ установленіямъ и духовно-учебнымъ заведеніямъ недвижимыя имущества, за установленными ниже сего (ст. 2 и прим. къ ней) изъятіями, передать въ порядкъ, опредѣленномъ особо утверждаемыми правилами, изъ управленія духовенства и духовныхъ установленій сего исповѣданія въ завѣдываніе Министра Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ, а принадлежащія означеннымъ учрежденіямъ капиталы—въ завѣдываніе Министра Внутрен-

нихъ Дѣль, сохраняя за армяно-григоріанскою церковью права собственности на сія имущества и капиталы.

2) Передачѣ въ завѣдываніе Министра Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ подлежатъ слѣдующія имущества армяно-григоріанской церкви:

а) земли какъ населенныя, такъ и ненаселенныя, какого бы наименованія и рода онѣ ни были, также отдѣльные лѣса, луга, пастбища, рыбныя ловли, мельницы и проч. Изъ сего изъемятся однако же: пространства земли, находящіяся подъ зданіями церквей, монастырей, часовенъ и т. п. и подъ строеніями, занимаемыми архіерейскими домами, духовными установленіями, приходскимъ какъ городскимъ, такъ и сельскимъ духовенствомъ и духовно-учебными заведеніями земли, заключающіяся въ церковныхъ и кладбищенскихъ оградахъ, и, наконецъ, находящіеся въ пользованіи духовенства усадебные участки земли, занятые садами, огородами, пашнями и т. п., пространствомъ не свыше трехъ десятинъ при каждой приходской церкви, не сдаваемыми въ постороннія руки для извлеченія дохода, и

б) всѣ тѣ изъ принадлежащихъ армяно-григоріанскимъ церквамъ, духовенству и духовнымъ учрежденіямъ сего исповѣданія домовъ и строеній, которые не нужны для помѣщенія и необходимаго хозяйства самого духовенства и означенныхъ учрежденій.

Примѣчаніе. Настоящія правила не распространяются на недвижимыя имущества и капиталы, принадлежащія армянской церкви въ г. г. С.-Петербургъ и Москвѣ.

3) Указанному выше порядку завѣдыванія подчинить также имущества и капиталы, которые впредь будутъ, въ видѣ пожертвованій или отказовъ по завѣщаніямъ, поступать въ пользу означенныхъ учрежденій.

4) Завѣдываніе доходами отъ упомянутыхъ имуществъ и управленіе капиталами сосредоточить въ Министерствѣ Внутреннихъ Дѣль, по Департаменту Духовныхъ Дѣль Иностранныхъ Исповѣданій, въ которое должны быть передавае-

мы Министромъ Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ, вмѣстѣ съ отчетностью по управленію этими имуществами, выручаемые отъ оныхъ доходы за уплатою всѣхъ лежащихъ на принятыхъ имъ въ свое вѣдѣніе недвижимыхъ имуществъ повинностей и обязательствъ и за производствомъ указанныхъ ниже удержаній.

Засимъ Министерство Внутреннихъ Дѣлъ передаетъ эти доходы, а равно и суммы, образовавшіяся изъ процентовъ отъ поступившихъ въ его завѣдываніе капиталовъ, за нижеуказанными отчисленіями, тѣмъ духовнымъ установленіямъ, отъ коихъ сіи имущества и капиталы приняты.

5) Изъ получаемого отъ недвижимыхъ имуществъ дохода отчисляются къ ежегодному отпуску: а) не свыше 10% распоряженіемъ Министра Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ на расходы по управленію указанными недвижимыми имуществами и на образованіе особаго запаснаго капитала для удовлетворенія чрезвычайныхъ расходовъ по означеннымъ имѣніямъ въ видахъ ихъ улучшенія, и б) 5% распоряженіемъ Министра Внутреннихъ Дѣлъ на образованіе вспомогательнаго капитала армяно-григоріанской церкви для употребленія онаго на нужды армяно-григоріанскихъ церковныхъ установленій и на общія потребности управленія сей церкви съ тѣмъ, чтобы въ сей капиталъ обращался и излишекъ отъ вышеозначенныхъ (и. а) 10%.

6) Въ случаѣ возникновенія сомнѣній или недоразумѣній по вопросу о томъ, подлежатъ ли тѣ или иные находящіяся во владѣніи духовенства и духовныхъ учрежденій имущества и капиталы сосредоточенію въ вѣдѣніи Правительства, дѣло о семъ представляется на разрѣшеніе Министра Внутреннихъ Дѣлъ.

II. Предоставить: 1) Министру Внутреннихъ Дѣлъ: а) выработать основанія для производства расходовъ изъ вспомогательнаго капитала армяно-григоріанской церкви примѣнительно къ правиламъ о вспомогательномъ капиталѣ римско-католическаго духовенства и предположенія свои по сему

предмету внести на утверждение установленным порядкомъ, и б) установить порядокъ отчетности духовныхъ установлений въ израсходованіи передаваемыхъ имъ доходовъ, и 2) Министрамъ Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ и Внутреннихъ Дѣлъ, по взаимному ихъ соглашенію, установить: а) правила о порядкѣ передачи имуществъ и капиталовъ армяно-григоріанской церкви въ завѣдываніе подлежащихъ Министерствъ и б) правила о порядкѣ управленія указанными имуществами;

и III. Въ измѣненіе Высочайше утвержденного 26 Марта 1898 г. положенія Комитета Министровъ постановить: предоставить Министрамъ Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ, Внутреннихъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, по принятіи, на основаніи изложенныхъ въ ст. 1 настоящаго положенія правилъ, имуществъ армяно-григоріанской церкви въ казенное управленіе, привести въ извѣстность по взаимному соглашенію имущества, коими обезпечивалось бы существованіе принятыхъ въ вѣдѣніи Министерства Народнаго Просвѣщенія школъ, и затѣмъ: а) указать тѣ имущества, которыя необходимо оставить для непосредственныхъ потребностей училищъ, и б) опредѣлить, соотвѣтственно доходности остальныхъ имуществъ, размѣръ денежныхъ суммъ, подлежащихъ ежегодно передачѣ вѣдомству народнаго просвѣщенія на содержаніе указанныхъ выше училищъ.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ [Հաստատուած 12 յունիսի 1903 թ. Կանոնադրութիւնը համեմատ Մինիստրների Կօմիտէտի որոշման Ռուսաստանի Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածների վարչութեան կենդրոնացման մասին կառավարչական հիմնարկութիւնների տեսչութեան մէջ և յիշեալ եկեղեցուն պատկանեալ միջոցների և գոյքերի ժողովրդական Լուսաւորութեան Մինիստրութեան տեսչութեանը յանձնելու մասին, որոնցով ապահոված էր Հայ-լուսաւորչական եկեղեցական դպրոցների գոյութիւնը:

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՄՐԸ, Մինիստրների Կօմիտէտի որոշման համեմատ յունիսի 12-ին 1903 թ. Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց՝

1. Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածների յանձնելը պատշաճաւոր Մինիստրութիւնների տեսչութեանը և վարչութեանը իրադործել հետեւեալ հիմունքներով:

1) Հայ-լուսաւորչական եկեղեցիներին, վանքերին, հոգևոր հաստատութիւններին և հոգևոր դպրոցներին պատկանեալ բոլոր անշարժ կալուածները ներքոյ յիշած (յօդուած 2 և նրա ծանօթութիւնը) սահմանեալ բացառութիւններով յանձնել այն կարգով որ որոշուած են առանձին հաստատուած կանոններով այս դաւանութեան հոգևորականութեան և հոգևոր հաստատութիւնների վարչութիւնից երկրադործութեան և Պետական Կալուածների Մինիստրի տեսչութեանը, իսկ յիշեալ հաստատութիւնների գրամագլուխները — ներքին Գործերի Մինիստրի տեսչութեանը, թողնելով այդ կալուածների և գրամագլուխների սեպհականութեան իրաւունքը Հայ-լուսաւորչական եկեղեցուն:

2) Երկրադործութեան և Պետական Կալուածների Մինիստրի տեսչութեանը յանձնելու են Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու հետեւեալ կալուածները՝

ա) Թէ բնակութիւն ունեցող և թէ անբնակ հոգերը՝ ինչ անուն էլ ունենան և ինչ տեսակի էլ որ լինեն, նոյն-

պէս առանձին անտառները, մարգագետինները, արօտա-
տեղերը, ձկնորսութիւնները, ջրաղացները և այլն: Սրա-
նից բաց են հանվում սակայն՝ հողի այն տարածութիւնը,
որի վրայ գտնվում են եկեղեցիների, վանքերի, մատուռ-
ների և այլն շինութիւթները և հողերը, որոնց վրայ շի-
նուած են առաջնորդարանները, հոգևոր հաստատութիւն-
ները, ծխական թէ քաղաքային և թէ գիւղական հոգե-
ւորականութեան տները և հոգևոր դպրոցների շինութիւն-
ները և այլն հողերը, որոնք գտնվում են եկեղեցիների
և գերեզմանոցների շրջապատի մէջ և վերջապէս հոգևո-
րականութեան ձեռքում եղած ագարակային հողամասերը,
որոնց վրայ գտնվում են այգիներ, բանջարանոցներ, ար-
տեր և այլն, որոնք կարող են լինել տարածութեամբ ոչ
աւելի քան երեք դեսիատին ծխական եկեղեցուն կից
և որոնք չեն տրվում օտարի ձեռքը եկամուտ ստանալու
համար և

բ) հայ-լուսաւորչական եկեղեցիներին, հոգևորակա-
նութեանը և այդ դաւանութեան հոգևոր հաստատու-
թիւններին պատկանող տներից և շինութիւններից այն
բոլորը, որոնք հարկաւոր չեն բնակութեան և հենց իրան
հոգևորականութեան և վերոյիշեալ հաստատութիւնների
անհրաժեշտ տնտեսութեան համար:

Ծանօթութիւն: Ներկայ կանօնները չեն տարած-
վում այն անշարժ կալուծների և դրամագլուխների վրայ,
որոնք պատկանում են հայ եկեղեցուն Ս. Պետերբուրգ և
Մոսկվայ քաղաքներում:

3) Տեսչութեան ցոյց տուած կարգին ենթարկել նոյն-
պէս այն կալուածները և դրամագլուխները, որոնք սրանից
յետոյ որպէս նուիրատուութիւններ և կտակածներ կը ստա-
ցուեն յօգուտ յիշեալ հաստատութիւնների:

4) Յիշեալ կալուածներից ստացւող եկամուտների
հսկողութիւնը և դրամագլուխների կառավարութիւնը
կենդրոնացնել Ներքին Գործերի Մինիստրութեան մէջ
օտար դաւանութիւնների հոգևոր գործերի դեպարտա-
մենտում: որին նրկրագործութեան Պետական կալուած-

ների Մինիստրը այդ կալուածների կառավարութեան հաշուետւութեան հետ միասին պէտք է յանձնէ նրանցից ստացուած եկամուտները, դուրս գալով որանցից իր տեսչութեան տակ առած անշարժ կալուածների վրայ դրուած բոլոր հարկերը և պարտավճարները, ևս և ստորև մատնոցոյց արած հանումները կատարելուց յետոյ:

Ապա ներքին Գործոց Մինիստրութիւնը յանձնում է այդ եկամուտները, նոյնպէս և այն գումարները, որոնք դոյացել են նրա վերահսկողութեան տակ մտած գրամագլուխների տոկոսներից, ստորև ցոյց տուած հանումներից յետոյ, այն հոգեւոր հաստատութիւններին, որոնցից ընդունուած են այդ կալուածները և գրամագլուխները:

5) Անշարժ կալուածներից ստացւող եկամուտից հանվում են իւրաքանչիւր տարի ի տուչութիւն ա) ոչ աւելի քան 10 0/0 երկրագործական և Պետական կալուածների Մինիստրի տրամադրութեան տակ, որ նա ծածկէ յիշեալ կալուածների վրայ արած ծախսերը և կազմէ առանձին պահեստի գումար յիշեալ կալուածների արտակարգ ծախսերին բաւարարութիւն տալու՝ նրանց բարւոքման նպատակով և բ) 5 0/0 ներքին Գործերի Մինիստրութեանը թէ կազմելու հայ-լուսաւորչական եկեղեցական օժանդակիչ գրամագլուխ հայ-լուսաւորչական եկեղեցական հաստատութիւնների կարիքները հոգալու և թէ այդ եկեղեցու վարչութեան ընդհանուր պահանջների համար այն պայմանով, որ այս գրամագլխի մէջ մտնէ յիշեալ (կ. ա.) 10 0/0 մնացած աւելորդը:

6) Կասկածներ կամ թիւրիմացութիւններ ծագելու դէպքում այդ հարցի առիթով թէ հոգեւորականութեան և հոգեւոր հաստատութիւնների իրաւասութեան տակ գտնւող այս կամ այն կալուածները ենթակայ են արդեօք Կառավարութեան տեսչութեան մէջ կենդրոնացման, գործը սրա մասին ներկայացվում է ներքին Գործոց Մինիստրին վճռելու համար:

II. Յանձնել՝ 1) ներքին Գործերի Մինիստրին՝ ա) մշակել հիմունքներ ծախսեր անելու համար հայ-լուսա-

ւորչական եկեղեցու օժանդակիչ դրամագլխից՝ համաձայն այն կանոնների, որոնք դործադրվում են հռոմէական-կաթոլիկ հոգեւորականութեան օժանդակիչ դրամագլխի վերաբերմամբ և իր կարծիքները այս հարցի մասին առաջարկել ի հաստատութիւն սահմանեալ կարգով և բ) սահմանել հոգեւոր հաստատութիւնների հաշուետուութեան կարգը նրանց յանձնուած արդիւնքները ծախսելու վերաբերմամբ և 2) հոգադործութեան և Պետական կալուածների և ներքին Գործոց Մինիստրներին փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշելու՝ ա) այն կանոնները, որոնց համաձայն հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածները և դրամագլուխները պէտք է յանձնուեն պատշաճաւոր Մինիստրութիւնների տեսչութեանը և բ) այն կանոնները, թէ ինչ կարգով պէտք է կառավարուեն յիշեալ կալուածները:

և III. ի փոփոխութիւն Մինիստրների Կօմիտէտի 1898 թուի մարտի 26-ին Բարձրագոյն հաստատուած որոշման կարգել՝

Թոյլ տալ Երկրագործութեան և Պետական կալուածների, ներքին Գործոց և Ժողովրդական Լուսաւորութեան Մինիստրներին որ նրանք այս կանոնադրութեան 1 յօդուածում առաջ բերած կանոնների հիման վրայ, ընդունելով հանդերձ հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածները արքունական կառավարութեան տակ, փոխադարձ համաձայնութեամբ յայտնի կացուցանեն այն կալուածները, որոնք պէտք է ապահովեն Ժողովրդական Լուսաւորութեան տեսչութեան տակ առնուած դպրոցների գոյութիւնը և յետոյ՝ ա) ցոյց տան այն կալուածները, որոնց անհրաժեշտ է թողնել դպրոցների անմիջական կարիքների համար, բ) որոշեն համապատասխան մնացած կալուածների արդիւնքի, դրամական գումարների այն չափը, որ իւրաքանչիւր տարի պէտք է յանձնուի Ժողովրդական Լուսաւորութեան վարչութեանը վերոյիշեալ դպրոցների պահպանութեան համար:

На основаніи Высочайше утвержденного 12 іюня 1903 года положенія Комитета Министровъ, по соглашенію съ Министромъ Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ, утверждаю. С.-Петербургъ, 30 іюня 1903 г.

Министръ Внутреннихъ Дѣлъ,

Статсъ-Секретарь (подписалъ) Плеве.

ПРАВИЛА

О порядкѣ передачи имуществъ и капиталовъ армяно-Григоріанской церкви въ завѣдываніе подлежащихъ Министерствъ.

1. Свѣдѣнія объ имуществахъ армяно-григоріанской церкви, подлежащихъ, на основаніи Высочайше утвержденного 12 іюня 1903 г. положенія Комитета Министровъ, изъятію изъ вѣдѣнія духовныхъ установленій, передаются: въ предѣлахъ европейской Россіи—изъ Министерства Внутреннихъ Дѣлъ въ Министерство Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ и подлежащимъ, по мѣсту нахождения сихъ имуществъ, Губернаторамъ и Градоначальникамъ, а по епархіямъ, входящимъ въ предѣлы Кавказскаго края, изъ управленія Главнаго начальствующаго—уполномоченному мѣстнымъ Губернаторамъ и Начальникамъ областей. Министерство Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ и уполномоченный сего Министерства на Кавказѣ передаютъ полученныя ими свѣдѣнія въ подвѣдомственные имъ губернскія управления.

2. По мѣрѣ полученія на мѣстѣ означенныхъ свѣдѣній въ видѣ вѣдомостей, извлеченныхъ изъ послѣднихъ отчетовъ Эчміадзинскаго Синода, Губернаторы по соглашенію съ управляющими Государственными Имуществами дѣлаютъ одновременно распоряженіе о командированіи подвѣдомственныхъ имъ довѣренныхъ должностныхъ лицъ для совмѣстнаго приѣма

изъ вѣдѣнія армяно-григоріанскихъ духовныхъ установленій церковныхъ имуществъ и капиталовъ, снабжая означенныхъ лицъ надлежащими указаніями, формальнымъ предложеніемъ и образцами пріемныхъ протоколовъ и описей.

3. Въ каждомъ городѣ и уѣздѣ пріемъ недвижимыхъ имуществъ и капиталовъ начинается преимущественно съ имѣній, которыя отличаются своей значительностью.

4. Указанные чиновники, по прибытіи на мѣсто, приглашаютъ, для содѣйствія въ порученномъ имъ дѣлѣ, представителя мѣстной полиціи, мѣстнаго армяно-григоріанскаго благочиннаго, если таковой имѣется, а также то духовное лицо или представителя того духовнаго установленія, въ вѣдѣніи коего находится принимаемое имущество, а кромѣ того: въ городахъ представителя городского общественнаго управленія, а въ сельскихъ мѣстностяхъ—не менѣе двухъ стороннихъ добросовѣстныхъ изъ мѣстныхъ жителей и сельского старшину. При пріемѣ имуществъ церковныхъ долженъ находиться ктиторъ или староста, въ непосредственномъ управленіи коего состоятъ все церковное имущество (ст. 1225 Уст. дух. дѣлъ иностр. исповѣд., изд. 1896 г.).

5. Приступая къ обозрѣнію подлежащихъ пріему имуществъ, уполномоченныя на это лица требуютъ прежде всего предъявленія имъ ктитормъ, настоятелемъ монастыря или начальствующимъ въ духовномъ установленіи лицомъ инвентарныхъ описей всему церковному или монастырскому, а также семинарскому и иному имуществу, и установленныхъ ст. 1226 Уст. дух. дѣлъ иностр. исповѣданій шнуровыхъ книгъ, а также плановъ, контрактовъ, подлинныхъ документовъ на владѣніе, долговыхъ обязательствъ, квитанцій на вклады и капиталы или книжекъ сберегательной кассы, а также другихъ актовъ, относящихся до состоящихъ въ вѣдѣніи церкви имѣній, долговыхъ обязательствъ и капиталовъ.

Примѣчаніе. За отсутствіемъ въ большей части армяно-григоріанскихъ монастырей монашествующей братіи и уста-

новленныхъ закономъ (ст. 1235 Уст. дух. дѣлъ иностр. исповѣд.) монастырскихъ правленій, надлежитъ, при данныхъ условіяхъ, предварительно выѣзда на мѣсто для принятія имущества, истребовать вышеуказаннымъ порядкомъ представленіе документовъ и описей изъ мѣстныхъ епархіальныхъ Консисторій, въ коихъ сосредоточены по закону означенныя свѣдѣнія.

6. По повѣркѣ означенныхъ описей и документовъ, уполномоченные приступаютъ къ принятію самаго имущества при чемъ наблюдается:

а) городскіе дома, лавки, каравансарай, мельницы, винныя подвалы и другія хозяйственныя сооруженія, за исключеніемъ жилыхъ строеній и помѣщеній, а также хозяйственныхъ складовъ и построекъ, оставляемыхъ въ распоряженіи духовенства для его нуждъ, принимаются со всею принадлежащимъ къ нимъ инвентаремъ и съ состоящею подъ ними землею.

б) дачныя помѣщенія Патріарха-Католикоса и епархіальныхъ начальниковъ, гдѣ таковыя издавна имѣются, съ прилегающими къ нимъ садами, огородами и рощами, оставляются въ вѣдѣніи означенныхъ духовныхъ лицъ:

в) въ земельныхъ имѣніяхъ, какъ пахотныхъ, такъ и лѣсныхъ принимаются съ имѣніемъ все орудія производства, по скотъ, хлѣбъ и другіе, наличные хозяйственные запасы не оставляются въ пользу лицъ и учрежденій изъ вѣдѣній коихъ означенныя имѣнія изъемяются:

г) если земельныя угодія, состоящія во владѣніи церкви или духовнаго установленія, превышаютъ установленную закономъ 3-хъ десятинную норму въ незначительной степени и по отграниченіи не могутъ составить самостоятельной хозяйственной единицы, то излишки эти, впредь до особаго распоряженія, приему не подлежатъ, о чемъ и надлежитъ пояснить въ протоколѣ, и

д) изъ капиталовъ подлѣжать приему все процентныя бумаги, закладныя на недвижимости и долговыя обязательства,

а изъ наличныхъ церковныхъ денегъ все въ круглыхъ сотняхъ сверхъ тысячи рублей. Излишекъ оставляется на текущія церковные расходы, о чемъ надлежитъ пояснить въ приѣмномъ протоколѣ.

7. По тщательномъ осмотрѣ въ натурѣ принимаемаго отъ церквей и духовныхъ установленій имущества, уполномоченные составляютъ, по данному имъ образцу, и за подписаніемъ лицъ, участвовавшихъ при приѣмѣ и осмотрѣ имущества, подробный въ двухъ экземплярахъ протоколъ о приѣмѣ онаго, затѣмъ, передавъ описанное недвижимое имущество, съ принадлежностями, уполномоченному на то должностному лицу Управленія Государственныхъ Имуществъ, доносятъ о томъ немедленно Губернатору и мѣстному управленію, представляя при томъ, для доставленія Министрамъ Внутреннихъ Дѣлъ и Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ, по принадлежности, описи дѣйствительно принятаго имущества. Документы на капиталы и самые капиталы, гдѣ таковыя окажутся, представляются Губернаторамъ для пересылки въ депозиты Министерства Внутреннихъ Дѣлъ по Департаменту Духовныхъ Дѣлъ Иностранныхъ Исповѣданій.

8. Если недвижимое имѣніе данной церкви или духовнаго установленія расположено въ другомъ уѣздѣ или губерніи, то уполномоченные, по истребованіи надлежащихъ на оное документовъ и описей, представляютъ таковыя мѣстному Губернатору для отсылки Начальнику той губерніи, гдѣ расположено имѣніе, для дальнѣйшихъ распоряженій о его приѣмѣ.

9. Если принятое имущество или часть онаго сдана въ аренду или въ пользованіе по договору или по существующему мѣстному обычаю, то съемщики или арендаторы извѣщаются о приѣмѣ сихъ имуществъ въ завѣдываніе казны и предупреждаются, чтобы слѣдующіе съ нихъ платежи вносили впродъ въ подлежащія казначейства, съ точнымъ указаніемъ соотвѣтвеннаго депозита, а взносы натурою лицу уполномоченному на управленіе принятымъ имѣніемъ.

10. Всѣ расходы по передачѣ упомянутыхъ имуществъ въ вѣдѣніе Министра Земледѣлія и Государственныхъ Имуществъ производятся изъ мѣстныхъ кредитовъ на командировки, съ возмѣщеніемъ произведенныхъ расходовъ изъ суммы, подлежащей отчисленію въ количествѣ 10 процентовъ изъ дохода съ недвижимыхъ имуществъ армяно-Григоріанской церкви, а по пересылкѣ и переводу капиталовъ въ вѣдѣніе Министра Внутреннихъ Дѣлъ за счетъ сихъ капиталовъ.

Директоръ Департамента Духовныхъ Дѣлъ

Иностранныхъ Исповѣданій (подписаль) *Мосоловъ.*

Մինիստրների կոմիտեի 1903 թվի յունիսի
12-ին Բարձրագոյն հաստատուած որոշման
համաձայն նրկրագործութեան և Պետական
կալուածների Մինիստրի հետ համաձայնու-
թիւն կայացնելուց յետոյ հաստատուած եմ:
Ս. Պետերբուրգ. 30 յունիսի 1903 թ. Ներքին
Դործերի Մինիստր

Ստատս-Սեկրետար (ստորագրեց) Պլեյզե,

ԿԱՆՕՆՆԵՐ

Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու կալուածները եւ
դրամագլուխները պատշաճաւոր Մինիստրութիւնների տես-
չութեանը յանձնելու կարգի մասին:

1) Տեղեկութիւններ Հայ-լուսաւորչական եկեղեցու
այն կալուածների մասին, որոնք, Մինիստրների կոմիտե-
ի 1903 թվի յունիսի 12-ին Բարձրագոյն հաստա-
տուած որոշման հիման վրայ, ենթակայ են հոգևոր տես-
չութիւնից հանուելուն, յանձնվում են՝ Ներսիսեան Ռու-

սասաստանի սահմաններում ներքին Գործերի Մինիստրութիւնից Երկրագործութեան և Պետական կալուածների Մինիստրութեանը և ենթակայ այդ կալուածների տեղի համեմատ, նահանգապետներին և Քաղաքապետներին, իսկ Կովկասեան երկրի սահմաններում գտնուող թեմերում, Կառավարչապետի Վարչութիւնից — Երկրագործութեան և Պետական կալուածների Մինիստրի լիազօրին Կովկասում և տեղական նահանգապետներին և շրջանների Հրամանատարներին: Երկրագործութեան և Պետական կալուածների Մինիստրութիւնը և այդ Մինիստրութեան լիազօրը Կովկասում յանձնում են իրանց ստացած տեղեկութիւնները իրանց ստորագրեալ նահանգական Վարչութիւններին:

2) Յիշեալ տեղեկութիւնները, ցուցակների ձևով, քաղուած էջմիածնի Սինոդի վերջին հաշիւներից, ստանալու պէս նահանգապետները՝ Պետական կալուածների կառավարիչների հետ համաձայնութիւն կայացնելուց յետոյ, միաժամանակ կարգադրութիւն են անում՝ ուղարկելու իրանց ստորագրեալ վստահելի պաշտօնատար անձանց՝ միատեղ ընդունելու հայ-լուսաւորչական հոգեւոր հաստատութիւնների տեսչութիւնից եկեղեցական կալուածները և դրամագլուխները, տալով վերոյիշեալ անձանց պատշաճաւոր ցուցմունքներ, պաշտօնական առաջարկութիւն և ընդունելութեան արձանագրութիւնների և ցուցակների նմուշներ:

3) Իւրաքանչիւր քաղաքում և գաւառում անշարժ կալուածների և դրամագլուխների ընդունելութիւնը սկսվում է առաւելապէս այն գոյքերից, որոնք աչքի են ընկնում իրանց մեծութեամբ:

4) Մատնացոյց արած պաշտօնեաները, տեղը գալուն պէս, հրաւիրում են իրանց յանձնարարած գործին աջակցելու համար՝ տեղական օստիկանութեան ներկայացուցչին, տեղական հայ-լուսաւորչական գործակալին, եթէ այսպիսին կայ, նոյնպէս և այն հոգեւոր անձին կամ այն հոգեւոր հաստատութեան ներկայացուցչին, որի տեսչութեան տակ գտնուում է ընդունելի գոյքը, և բացի դրա-

ներից՝ քաղաքներում՝ քաղաքային հասարակական վարչութեան ներկայացուցչին, իսկ գիւղերում — երկուսից ոչ պակաս կողմնակի բարեխիղճ անձանց տեղական բնակիչներից և գիւղական տանուտէրին: Եկեղեցական կալուածների ընդունելութեան ժամանակ պէտք է դռնուի երեցփոխը կամ ստարոստան, որի անմիջական վարչութեան տակ է դռնվում եկեղեցական ամբողջ գոյքը: (Յօդ. 1225 օտար դաւանութիւնների հոգևոր գործերի կանոնադրութեան, հրատ. 1896 թ.):

5) Սկսելով աչքի անցնել ընդունելութեան ենթակայ կալուածները, այդ բանի համար լիազօրութիւն ունեցող անձինք նախ և առաջ պահանջում են որ երեցփոխը, վանահայրը կամ հոգևոր հաստատութեան իշխանաւոր անձը ներկայացնէ իրանց ամբողջ եկեղեցական կամ վանքական, նոյնպէս և սեմինարական և այլ գոյքերի ինվէնտարային ցուցակը, և օտար դաւանութիւնների հոգևոր գործերի կանոնադրութեան 1226 յօդուածով սահմանուած ժապաւինեալ մատեանները, նոյնպէս և յատակագծերը, կօնտրալտները սեպհականութեան իսկական փաստաթղթերը, պարտագիրները, պահեստի անդորրագրերը իրանց գրամագլուխների կամ խնայողական գանձարանի գրքայիկները, նոյնպէս և ուրիշ ակտեր, որոնք վերաբերում են եկեղեցու տեսչութեան տակ դռնւող գոյքերին, պարտագիրներին և գրամագլուխներին:

Ծանօթութիւն. Հայ-լուսաւորչական վանքերի մեծամասնութեան մէջ կրօնական միաբանութիւնների բացակայութեան և օրէնքով սահմանուած (օտար, դաւանութ. հոգ. գործ. կանոնադ. 1235 յօդ.) վանքական վարչութիւնների բացակայութեան պատճառով, հարկաւոր է որ, ներկայ պայմաններում, կալուածներ ընդունելու տեղը գնալուց առաջ, պահանջել վերև ցոյց տուած կարգով տեղական թեմական կոնսիստորիաներից, որոնց մէջ կենդրոնացած են օրէնքով, բոլոր տեղեկութիւնները, որ նրանք ներկայացնեն դօկումենտներ և ցուցակներ:

6) Յիշեալ ցուցակները և դօկումենտները ստուգելու

լուց յետոյ, լիազօրները սկսում են ընդունել նոյն խնդիրը, որի ժամանակ աչքի առաջ է առնվում՝

ա) քաղաքային տները, խանութները, քարվանսարանները, ջրաղացները, գինու մառանները և այլ տնտեսական շինութիւնները, բացի բնակութեան համար որոշուած շինութիւնները և բնակարանները, նոյնպէս և արտադրութեան պահեստները և շինութիւնները, որոնք թողնվում են հոգևորականութեան տրամադրութեան տակ նրա կարիքների համար, ընդունւում են նրանց պատկանող տմբողջ ինվէնտարով և նրանց տակ գտնուող գետնով։

բ) Պատրիարք կաթողիկոսի և վիճակաւոր առաջնորդների ամարային բնակարանները, ուր որ դրանք հնուց գոյութիւն ունին, նրանց մօտ գտնուող այգիներով, բանջարանոցներով և ծառաստաններով թողնւում են յիշեալ հոգևոր անձանց իրաւանց տակ։

գ) Հողային կալուածներում թէ՛ վարելահողերում և թէ՛ անտառներում կալուածքի հետ միասին առնւում են արտադրութեան բոլոր գործիքները, սակայն հացը և ուրիշ տնտեսական առ ձեռն պաշարեղէնները թողնւում են այն անձերին և հաստատութիւններին, որոնց իրաւասութիւնից հանւում են կալուածները։

դ) Եթէ հողային կալուածները, որոնք պատկանում են եկեղեցուն կամ հոգևոր հաստատութեանը, աւելի են օրէնքով սահմանուած 3 դեսետինից աննշան չափով և բաժանելուց յետոյ չեն կարող առանձին տնտեսական միութիւն կազմել, այդ դէպքում այդ աւելորդները, մինչև նոր տնօրէնութիւնը, չեն վերցնւում և այս մասին պէտք է յիշատակել արձանագրութեան մէջ, և

ե) դրամագլուխներից պէտք է ընդունուեն բոլոր տօկոսաբեր թղթերը, անշարժ կայքերի գրաւած թղթերը և պարտած թղթերը, իսկ եկեղեցական առ ձեռն դրամից բոլոր կլոր հարիւրեակները, բացի հազար բուլլիներից։ Աւելորդը թողնւում է եկեղեցական ընթացիկ ծախքերի համար, որի մասին պէտք է յիշատակել ընդունելութեան արձանագրութեան մէջ։

7) Եկեղեցիներին և հոգևոր հաստատութիւններին ընդունող գոյքերը մանրագնին կերպով նայելուց յետոյ տեղնուտեղը, լիազօրները կազմում են նրանց տուած օրինակով և ընդունելութեան և նայելուն մասնակցող անձերի ստորագրութեամբ, մանրամասն արձանագրութեան երկու օրինակ գոյքերի ընդունելութեան մասին, յաջ ցանձնելով յիշեալ անշարժ կալուածները իրանց պատկանելիքների հետ միասին պետական կալուածների Քարչութեան կողմից այդ բանի համար լիազօրութիւն ունեցող պաշտօնեային, զեկուցանում են անյապաղ այդ մասին նախանգապետին և տեղական կառավարութեան, ներկայացնելով միևնոյն ժամանակ իրօք ընդունուած գոյքերի ցուցակագրութիւնները ներքին գործերի և հոգաբարձութեան և պետական կալուածների Մինիստրներին ուղարկելու համար: Դրամագլուխների դախմանները և նոյն իսկ դրամագլուխները, որտեղ այդպիսիք կը գտնուեն, ներկայացնում են նախանգապետներին ուղարկելու իւրեւաւանդ ներքին գործոց Մինիստրութեան ըստ օտար դաւանութիւնների հոգևոր գործերի Դեպարտամենտի:

8) Եթէ որեւէ եկեղեցու կամ հոգևոր հաստատութեան անշարժ կալուածքը գտնվում է ուրիշ դաւառում կամ նախանգում, այդ դէպքում լիազօրները՝ նրա դախմանները և ցուցակագրութիւնները պահանջելուց յետոյ ներկայացնում են նրանց տեղական նախանգապետին ուղարկելու այն նախանգի կառավարչին, ուր զետեղուած է կալուածքը, որպէս զի վերջինը կարգադրութիւն անէ նրան ընդունելու համար:

9) Եթէ ընդունուած կալուածքը կամ նրա մի մասը տուած է կապալով, կամ որեւէ անձի օգտուելու համար առանձին պայմանով կամ ըստ տեղական սովորութեան, այդ դէպքում կապալառուներին կամ վարձակալներին տեղեկութիւն է տրվում յիշեալ գոյքը գանձարանի ձեռքը անցնելու մասին և միևնոյն ժամանակ նրանց զգուշացնում են թէ հետեւեալ վճարները նրանք պարտաւոր են այսուհետեւ ներկայացնել ենթակայ գանձարանները, ճըշ-

տութեամբ ցոյց տալով համապատասխան աւանդները (յեպօղիտները), իսկ առարկայական վճարները այն անձին, որ լիազօրութիւն կունենայ կառավարելու ընդունած կալուածքը:

10) Յիշեալ կալուածները երկրագործութեան և Պեւտական կալուածների Մինիստրութեան տեսչութեան յանձնելու համար բոլոր ծախքերը կատարվում են այն կրեդիտներից, որոնք նշանակուած են կամանդիրովկաների համար, իսկ յետոյ կատարուած ծախքերը հոգացվում են այն գումարից որ պէտք է վերցնուի 100|0 քանակութեամբ հայ-Լուսաւորչական եկեղեցու անշարժ կալուածների եկամուտից, իսկ ինչ վերաբերում է դրամագլուխների ուղարկելուն և փոխադրութեանը ներքին Գործերի Մինիստրութեան տեսչութեանը այդ ծախքերը կատարվում են այդ դրամագլուխների հաշուին:

ՔԱՂՈՒԱԾՔ Ի ԿՈՆԴԱԿԱՅ ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ.

Ա.

Հայրապետական տնօրէնութիւնք.

Կոնդակ յանուն Սինօղի ս. Եջմիածնի, որով յայտնեցաւ կարգումն Տ. Անանիա եպս. ի Համադասպեան ի թեմակալ առաջնորդ վիճակին Հայոց Նամախույ. թ. 820:

— Յանուն բարեպաշտ ժողովրդեան և ուխտաւորաց մենաստանին Սեանայ, որով յորդոր կարգայ չճանրանալ այլ և այլ պահանջիւք ի վերայ վանուցն և զգուշանալ ի պատճառելոյ մնաս ինչ. թ. 822:

— Յանուն վիճ. Կոնսիստ. Հայոց Աստրախանի, որով վաւերացեալ լինին ծախք և գումար 3060 ռ. 87 կ. վասն շինութեան եկեղեցւոյն Հայոց Վլադիկաւկազի. թ. 826: